

*Мишеніна Т. М.,
доктор педагогічних наук,
доцент кафедри української мови
Криворізького педагогічного інституту
ДВНЗ «Криворізький національний університет»*

ВІДОБРАЖЕННЯ МОВНОЇ КАРТИНИ СВІТУ В СИНОНІМІЧНИХ РЯДАХ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ: КУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ

Анотація. У статті подано огляд концептів – складників синонімічного ряду в сучасній українській мові, які містять культурологічну інформацію. Досліджено динамічні процеси в семантичній структурі лексем, пов'язаних з етапами розвитку української нації.

Ключові слова: картина світу, мовна картина світу, світогляд, синонімічний ряд, критерій насиченості культурологічною інформацією, символ, концепт.

Постановка проблеми. Мовна картина світу – це світ, який ми бачимо крізь призму мови; це наш спосіб мислення про навколишній світ, який є суб'єктивним; це історично сформована в повсякденній свідомості мовного колективу вербалізована сукупність уявлень про світ, певний спосіб концептуалізації дійсності; це картина світу, що існує в мові, причому мова й картина світу впливають одна на одну.

Мова відображає світ, охоплюючи всі сфери індивідуального й суспільного життя людини. Закладені в мові теоретичні, практичні й культурні знання, досвід, національна специфіка уявлень про світ носіїв мови та їх своєрідність реконструюються внаслідок семантичного й концептуального аналізу – як мовна картина світу. Поняття мовної картини світу є одним із фундаментальних у сучасній лінгвістиці. Саме завдяки аналізу мовних картин світу дослідники простежують розбіжності в особливостях світосприйняття різних народів.

Питання мовної картини світу розглядали вітчизняні та зарубіжні науковці: Ю. Апресян, Н. Арутюнова, Г. Брутян, Л. Вайсгербер, А. Вежбицька, О. Голубовська, Ю. Караулов, І. Левонтіна, В. Маслова, Н. Сукаленко, Ю. Степанов, І. Штерн.

Концептуальна картина світу, на відміну від мовної, становить не лише систему понять про сукупність реалій довкілля, а й систему смислів, утілена в ці реалії через слова-концепти; мовна картина світу – це система взаємопов'язаних мовних одиниць, що відбиває об'єктивний стан речей довкілля і внутрішнього світу людини.

Мета статті – розкрити особливості мовної картини світу на прикладі синонімічних рядів у сучасній українській мові.

Виклад основного матеріалу дослідження. Концептуальна картина світу існує у вигляді концептів, які утворюють концептосферу, а мовна картина світу – у вигляді значень мовних знаків, що утворюють сукупний семантичний простір мови. Більшість науковців уважає, що концептуальна картина світу багатша, ніж мовна,

оскільки в її творенні беруть участь різні типи мислення, не все пізнане людиною набуває словесної форми, не все відображається за допомогою мови, не вся інформація, яка надходить із зовнішнього світу, виражається у мові. Задля отримання мовною одиницею певного статусу й подальшого закріплення її в мові вона має пройти нелегкий шлях формування, кристалізації та селекції, а також випробування часом. Концепт водночас – і форма поняття, і його ідея, утілена в словесних образах буття. Тим самим концептуальна картина світу – це не лише система понять про сукупність реалій довкілля, а й система смислів, що втілюються в ці реалії через слово-знак і слово-концепт.

Із суто лінгвістичного погляду протиставлення концептуальної картини світу та мовної картини світу пов'язане з розрізненням поняття й значення. Серцевиною концептуальної картини світу є інформація, наведена в поняттях, а головним для мовної картини світу є знання, закріплені в словах і словосполученнях конкретних мов. Принцип розрізнення мовної картини світу й концептуальної картини світу залишається чітким: елементами першої є значення слів, одиницями другої – поняття. Мовна картина світу більш рухлива та диференційована, ніж концептуальна, і безпосередньо відбиває ті зміни й перебудови, які відбуваються в довкіллі. Для мовної картини властиві прогалини, зумовлені її фрагментарністю. Вони особливо помітні при зіставленні мов [8, с. 78].

Протилежної думки дотримується В. Телія, яка уявляє мовну картину світу як інформацію, трансльовану на концептуальний каркас і пов'язану з формуванням самих понять за допомогою маніпулювання в процесі мовними значеннями та їх асоціативними полями, що збагачує мовними формами і змістом концептуальну систему, якою користуються як знанням про світ носії конкретної мови. Науковець підкреслює, що мовна картина світу не має чітких меж; тому її місце щодо власне концептуальної моделі світу не може бути визначене як периферія [9, с. 112].

У науковій літературі використовуються два терміни – «картина світу» та «модель світу». Одні науковці визначають їх як синоніми, а інші розрізняють, уважаючи під «моделлю» умовну схему, «матрицю» побудови об'єктів реального світу, які точніше вказують на структурний опис світу, а під «картиною» – цілісне уявлення про навколишню реальність.

Картина світу яскраво виявляється в *синонімічних рядах*, репрезентанти якого розширюють наше уявлення про складні соціокультурні взаємозв'язки. Узятю насамперед трансляційний критерій, що визначає особливості вико-

ристання концептів на різних етапах розвитку мовної картини світу українців.

Історична атрибутика представлена історичним розвоєм української нації. Явище козаччини в історичному розвоє українського народу суттєво вплинуло на семантичний обсяг синонімів, зокрема посилюється компонент «братній», «рідний», що зумовлено загальною метою – захист Вітчизни. Характерним є співвіднесення *побратим* – *посестра*, розширюючи межі родовідних взаємин за критерієм взаємодопомоги:

1. *Козак* (в Україні 15–18 ст. вільна людина із кріпосних селян або міської бідності, яка втекла на південні землі України та брала участь у визвольній боротьбі проти татаро-турецьких і польських загарбників), *запорожець*, *січовик*, *розм. братчик, побратим*: *Ще тут (у Хортиці) у важкі роки лихоліття, коли українську землю, немов ті хижі чорні круки й вовки-сіроманці, терзали татарські орди кримських ханів і польська шляхта, зародилася, розрослася в могутню бойову силу Запорізька Січ, де народжувалися могутні велетні – козаки, від одного імені яких здригались татарські хани, полки шляхетських загарбників* (Д. Яворницький); – *Побратиме, то не чорна галич, тільки турки гору облягають, облягають, хмарою поймають, хутко нас вони обступлять колом* (Леся Українка).

Козак (неодружений чоловік, ставний парубок), *молодець* [11, с. 226].

2. *Подруга* (представниця жіночої статі, з якою хтось пов'язаний дружніми стосунками), *приятелька, подружниця, посестриця, товаришка, посестра* [11, с. 382]: *Вона мені не подруга, так, добра приятелька. – Ти розумієш, – вела далі своє оповідання Раїса близькій приятельці і шкільній подрузі, що несподівано зайшла до неї, – ти розумієш – се людина незвичайна, не простий сільський тип* (М. Коцюбинський); *Віло біла, любая посестро, чи ти бачиш, як чорніє долом? Чи то галич налетіла чорна, чи то гору турки обступили?* (Леся Українка).

Язичницьке уявлення про світ відтворюється в синонімічних рядах, які містять загальну інформацію про якості, що засвідчують гармонію внутрішнього й зовнішнього світу людини:

Велетень (той, що виділяється серед інших значним зростом і силою), *богатур, велет, гігант підсил.; колос, титан міфол.; вернигора, вернидуб* (у народних повір'ях) [11, с. 81]: *Перший кременчужанин року – справжній богатур! Пішли. І так їм добре йти: де гора на дорозі, – то Вернигора перекине, де ліс, – Вернидуб виверне, де річка, – Крутивус воду відверне* (Казка).

Вернигора є водночас автохтонним знаком української культури, що позначає звитягу, силу тощо: *Вернигора* – казковий велетень неймовірної сили, здатний перевертати гори; у казках виступає разом з Крутивусом (Верниводою) та Вернидубом [2, с. 76]. Спостерігаємо традицію в «Енеїді» І. Котляревського, у сюжеті якого діє персонаж Вернигора Мусій (за свідченням деяких письменників та істориків, ідеться про українського селянина, учасника Гайдамаччини (1768 р.)).

Протиставлення *вернидуб* – *вовкулака* (*песиголовець*) має коренем язичницьке уявлення про доброго – злого богів, героїв, духів, на сучасному етапі розвитку мовної картини світу розгортає в першому випадку (вернидуб)

компонент «сила», «безстрашність», у другому (вовкулака, *песиголовець*) – «нешляхетність», «підступність»:

Песиголовець (про людину, що втратила свої кращі риси, подобу), *недолюдок, виродок* [11, с. 352]: – *Хай ніколи не прийдуть на нашу землю окупанти, песиголовці кляті! – волали жінки, піднявши руки до неба* (А. Дорошко).

Песиголовець у язичницькому світосприйнятті – казкова людиноподібна істота з одним оком у лобі («здоровим-здоровим, більшим, ніж у вола, і то серед лоба»), що поїдає людей; циклоп. *Песиголовці* знають, де закопані скарби, розуміють, що трави говорять, і знаються на їх медичних властивостях [2, с. 445]: *Піймали його песиголовці (ті, що людей їдять, годують на сало)* (Казка).

Вовкулака, перевертень, вовкун, вампір, упир; відлюдько; сором'язливий [4, с. 48]: *Се ти?.. Ти упиріцею прийшла, щоб з мене пити кров? Спивай! Спивай! Живи моєю кров'ю! Так і треба, бо я тебе занастив...* (Леся Українка); *Я Тибр старий! – ось подивись. Я тут водою управляю, Тобі я вірно помагаю, Я не почвара, не упир* (І. Котляревський).

Варто зазначити, що картина світу містить язичницький відгомін у розумінні поняття *вовкулак*, що дає змогу говорити про перенесення й подальше ототожнення зовнішнього і внутрішнього світів: *вовкун, людина-вовк* – за народними повір'ями, *людина-перевертень*, яка за тяжкої провини або в результаті чаклунства обертається на вовка. У людському образі нібито має понурий вигляд, великі брови, зрослі на перенісці та червоні очі, по яких його й можна пізнати [2, с. 103–104]: *Як у полі на могилі вовкулак ночує* (Т. Шевченко); *Теща зробила зятя вовкулаком* (Казка).

Орнітоніми містять системну культурологічну інформацію. Прикладом можуть слугувати місткі за семантичною глибиною і протиставленням орнітоніми *лелека* й *ворон*.

Лелека (великий перелітний птах з довгим прямим дзьобом і довгими ногами), *чорногуз, бусел, бусол*: *Щоразу ранньої весни, коли з Єгипту летять на далеку Україну табуни лелек, стрічають їх у путі темні зграї анатолійських орлів* (П. Загребельний).

У наведеному синонімічному ряді найбільш містким з позиції насиченості культурологічною інформацією є стрижневий компонент *лелека*, що є символом добра, щастя, добробуту й затишку в домі; вважається щасливою та родина, на даху хати чи іншої будівлі в садибі якої оселяються лелеки, про що свідчать прислів'я: *Де лелека водиться, там щастя родиться*; лелеки символізують прихід весни (вони водночас є вісниками весни) і настання осені: *Лелеко, лелеко, чи до осені далеко?*; є символом далеких подорожей і мандрівок: *Облітав сердега моря й землі, як лелека*.

Ворон, крук, крук – великий хижий птах із блискучим чорно-синім оперенням, що живе подалі від осель (переважно в лісі); нечистий птах, пов'язаний зі світом мертвих; вісник мертвих: *Бодай над тобою ворони каркали!*; *Чорний ворон прилітає, тіло об'їдає, Біле тіло об'їдає, кістки покидає; Сидить ворон на могилі та з голоду кряче* (Т. Шевченко); *По дівчиноньці отець-мати плаче, а по козакові чорний ворон кряче* (А. Метлинський).

Україна знаходиться в басейні річки Дніпро, яка розділяє її територію на Правобережну й Лівобережну. Близько

95% території країни займають рівнини, 5% – гори (останні низькі, зі зручними перевалами). Українці освоїли чорноземі по всій планеті (Україна, Росія, Казахстан, Киргизстан, Канада, США, Аргентина, Бразилія). Традиційна аграрна культура наклала відбиток на усвідомлення себе як майстра з оброблення землі [11, с. 318]:

1. *Орач* (той, хто оре землю), *пługатар*, *ратай* заст. уроч.: *Хліб на Побужжі сіяли на продаж, / тих скіфів називали орачами* (Л. Костенко); *Пługатарі з роботи йдуть...* (Т. Шевченко).

2. *Орач*, *хлібороб*, *землероб*, *рільник* (людина, яка працює на землі): *А яка то була радість, коли орач виймав собі з торби шматок припеченого хліба й казав, що він від зайця* (М. Стельмах).

Темпоральні координати співвідносні з відповідною язичницькою культурою. Знаковими є віхові темпоральні свята.

Великдень церк. (найбільше християнське свято, присвячене воскресінню Ісуса Христа), *Паска* (с. 81): *Цей день уважається днем Воскресіння Ісуса Христа і має ще одну назву – Пасха* (з газети).

Великдень, *Святе /Христове/ Воскресіння*, *Воскресіння Христа*, *Світлий Тиждень* (2, с. 26).

За церковним календарем Свята Пасха – одне з найбільших після Різдва Христового свят; святкується в Україні ще з X ст., тому засвідчено чимало прикмет, що поєднують як християнські, так і календарно-обрядові складники: у свято водили хороводи, співали пісень; вважалося, що хороводи – частина весняного магічного дійства, оскільки ходіння колом, яке знаменувало рух сонця, мало сприяти швидкому пробудженню й розвитку природи; на Великдень уперше кує зозуля; «на Великдень небо ясне та сонце грає – до багатого врожаю та теплого літа»; «якщо на другий день Великодня буде ясна погода – літо буде мокрим, якщо хмарна – літо буде сухе»: *На Великдень на соломі, Проти сонця діти Грались собі крашанками* (Т. Шевченко); *Не к Різду йде, а к Великодню: уночі тріщить, а вдень плющить* (М. Номис).

Святвечір, *святий вечір*, *багатий вечір*, *багат-вечір*, *вечір перед Різдом* [4, с. 382].

У межах астральної картини світу знаковим є концепт «сонце». Синонімічний ряд утворений такими складниками: *світило дня*, *денне світило* [4, с. 398].

У язичницьку епоху слов'яни обожнювали Сонце в образі Дажбога, Сварога, Хорса [7, с. 122]. Функціональними були символи сонця в образах Ярила (бог весняного сонця), Купала (бог літнього сонця).

У християнській традиції символічне значення сонця реалізовувало різні семантичні відтінки. Захід і затемнення сонця означали гнів Божий, праведне покарання, біду, скорботу, страждання. Сонячне світло символізувало щастя, відкриття, виявлення, відплату та праведну кару. Сонце – символ слова Божого.

У поетичному світі того чи того автора концепт перебуває серед постійних і вельми значущих величин індивідуального світомислення й відіграє ключову роль філософсько-естетичного маркера в його художній аксіології: «Сонце – 1) центральне небесне світило сонячної системи, що має форму гігантської розжареної кулі, яка випромінює світло й тепло; 2) відбиття, відображення чим-небудь або у чомусь цього небесного світила; 3) світло й тепло,

що випромінюється цим світилом; відбиття, відображення сонячного проміння; ясна сонячна погода; життєдайна, животворча енергія цього світила; 4) те, що є джерелом життя, втіхи, радості для когось; 5) те, що освітлює шлях, той, хто веде за собою; що-небудь світле, хороше, прекрасне. Тепло, приязнь, людяність; 6) Центральна планета інших планетних систем [6, с. 85–89].

Як константа духовного буття образ сонця на всіх етапах свого становлення символізував насамперед активну творчу субстанцію, пов'язану з такими його фундаментальними рисами, як тепло, радість, щастя, любов: *сонце – радість: Як тільки сонце вирунуло з-за перелогів і стень усміхнувся до нього рум'яними росами, почули куренівці далекий грізний гуркіт...* (Гр. Тютюнник); *Олесь радісно мружився назустріч сонцю, зводив очі до перенісся, ловлячи золоту мушку на кінчикові носа* (Гр. Тютюнник); *захід сонця – смерть: От уже й сонце навзаходи. Шибки в дідовій хаті зайнялися червоним... Він уже майже нічого не бачить перед собою, крім сонця...* *А сонце вже не зіграєє білих немічних рук, покладаних на ціпок, як дві пелюсточки* (Гр. Тютюнник).

У сучасних словниках спостерігаємо динамічні процеси в межах семантичної структури аналізованого поняття *сонце* на рівні світосприйняття крізь призму кольорової лінії:

Рожевий (колір), ясно-червоний, рум'яний (настрій); радісний, світлий, нічим не затьмарений; (день) безхмарний, погожий; нереальний, нездійснений [4, с. 360].

Оптимістичний (який сповнений віри у світле майбутнє), *життєрадісний* (який радіє всьому), *сонцелюбний*: *М. Коцюбинського називали сонцелюбом, сонцелюбною людиною.*

Мажорний; бадьорий, радісний, сонцелюбний, життєрадісний [4, с. 190].

Флористичні концепти містять культурологічну інформацію, винюансовують особливості лінії національного світосприйняття. Найяскравішою з-поміж фітонімів є група «квіти», які є окрасою життя українців. Спостерігаємо використання родового поняття – *квіти*, що є уособленням розквіту життя, найвищих досягнень у житті, широти й багатогранності відчуттів: *Прийшла весна з квітками, Пішли в поле з плугами* [3, с. 239]; *За городом квітки в'ються, За Наталку хлопці б'ються ...* [3, с. 336].

Для жнивварських пісень характерне уособлення *квітки-бороди*, що символізує подальшу долю, добробут: *Із'язана квітка І завита борода. Крень та солома, Не знаю, з ким буде мова. А ти, світ Ілля, сїдай, де і я, Не пали цієї квітки огнем, А поливай її дощем І освїщай її цим великим днем! Роди, боже, на будучій годі! Кладу я цей хліб у полі І на всякого долю* [3, с. 469].

Свята квіток українського культу з метою передусім прискорити квітування злаків і забезпечити багатство врожаю відбувалися на так званому Зеленому тижні й літньому святі Івана Купала, коли мала зацвісти і *квітка щастя* (папороть). Для української культури *квітка похресна* означає пучок із барвінку, васильків і калини, а взимку – з колосків жита та пшениці, які розкладали на хрестини гостям, щоб дитина була здоровою; *квітка весільна* – червона стрічка з барвінком, що пришивають до шапки на весіллі нареченому й боярам під супровід весільних пісень.

У синонімічному ряді *зелень* культурологічний потенціал виявляють складники *руна*, *рута*, *клевання*. *Зелень*,

май, зелення, зеленощі, зеленина; рунь, розмай; буйнощі; руна, рута; (для завітчання хати) клечання; (як відтінок) пазель; зеленості, зеленощі [4, с. 134].

Словникове значення лексеми «рута» таке: «Багаторічна напівкущова або трав'яниста рослина родини рутових, яка містить ефірну олію; використовується в медицині і парфумерії» [1, с. 1090].

Рута найчастіше символізує важке життя, нелегку долю та тугу за милим або милою. В українських народних піснях спостерігаємо такі приклади: *Росте рута, та не тут, по під берегами; Нельзя мені погуляти та за ворогами* [10, с. 21]; *Руту сію, руту саджу, Руту поливаю, Ой я тебе, козаченьку, Щодня споминаю* [10, с. 162]; *Посіяла-м руту круту межі берегами; Ой як тяжко мені жити межі ворогами!* [10, с. 240]; *Ой поросла по слідочкам Шавлія і рута; Нема мого миленького Ні дома, ні тут!* [10, с. 324]; *Зелена рута, жовтий цвіт, Не піду за тебе, піду в світ І розпушу косу по плечу, Не раз, не два гірко заплачу!* [10, с. 387].

Фітонім *рута* в українських народних піснях може символізувати молодість та одруження молодих: *Не журися, дівчинонько, Рута зелененька, Сей покине, другий буде, Ще ж ти молоденька* [10, с. 210]; *Дівчинонька догадалась – руту посіяла: Доці пішли, рута зійшла, дівка заміж вийшла* [10, с. 507].

Функціональними є фітоніми *васильки, волошки, блават* – складники синонімічного ряду. Словникове значення лексеми «васильки» таке: «Кущова трав'яниста рослина базилік з запашними синіми квітками, що в давнину використовувалася в певних народних обрядах; деякі види її вирощуються як ефірно олійні культури» [1, с. 76].

Словникове значення лексеми «волошки» таке: «Польова трав'яниста рослина із синіми квітками, що росте переважно серед озимих культур» [1, с. 157].

Фітоніми *васильки (волошки)* реалізують такі значення в контексті української культури: символ святості, чистоти, привітності та чемності; хлоп'ячої краси й добра [2, с. 19].

Яскравим прикладом символу хлоп'ячої краси й добра будуть такі поетичні рядки: *По городі ходжу, Васильки саджу. Ой я в тебе, моя мати, Нежонатий ходжу* [10, с. 57]; *Ой Івченко молодий Василечки підкосив, А Івківна молода Василечки підгребла* [10, с. 80]; *Я Андрія сама полюбила, По слідочку васильки садила, По васильках персник покотила* [10, с. 165].

Волошки в піснях є символом життя, молодості, ніжності й любові, а також символом краси дівчини та парубка: *Ой на горі, на горі Зацвіли волошки – Тим я тебе полюбила, Що чорнявий трошки* [10, с. 80]; *Циганочка та волошечка Шатер будувала, Дівчинонька до циганочки Дорожку топтала* [10, с. 105]; *Да туман яр, да туман яр, Да туманочку трошки; А в дівчини да чорнії брови, Як у тії волошки* [10, с. 110]; *Що у полі, в полі Зацвіли волошки, Тим я тебе полюбила, Що чорнявий трошки* [10, с. 163].

Волошка – одна з дванадцяти квіток повного українського вінка. Волошку вплітали у вінок надії – дівочий вінок для тих, кому не поталанило в коханні.

Культурологічну інформацію містять складники синонімічного ряду *адоніс, горицвіт, жовтоцвіт, заячий мак, купавник, польовий крон, стародубка, чорногірка, чар-зілля, дрік*.

Словникове значення лексеми «горицвіт» таке: «Те саме, що адоніс» [1, с. 192]. Адоніс – «весняна рослина з великими жовтими квітками; горицвіт» [1, с. 8].

Фіксуємо один приклад із цим фітонімом, який символізує весну: *Найрани процвітає Жовтенький горицвіт Та зелений дрібчастий барвінок* [10, с. 32]; *Зажарили голівки горицвіту, загула бджола (С. Васильченко); Польові пахоці: чебрець, жовтоцвіт (Панас Мирний)*.

Функціональністю позначений фітонім *фіалки, братки, братчики, брат-і-сестра, зозульки, зозуліні черевички, полуцвіт, сирітки*, який традиційно є символом дівочої краси: *Там на горі фіалочки зацвіли, Аж сі гори з долинами затьмили Там-то Марусенька ходила, Зеленую шальвієчку садила... Там-туди там Марусенька ходила, Зеленую шальвієчку садила* [3, с. 233].

В українських народних піснях квіти можуть набувати статусу рівноцінного співрозмовника. Наприклад, в українській народній пісні «Ой зацвіли фіалочки в неділю» квіти є символом роздумів про нещасливу долю без рідних і щасливу долю з рідними людьми: *Ой зацвіли фіалочки в неділю, Ой де ж я ся, сиротойка, подію? Пішла б до батейка – не маю, Бідна головоюка в тім краю!.. Пішла я до матінки – не маю, Бідна головочка в тім краю!.. Ой піду я до милого, бо маю, Веселя головочка в тім краю!* [3, с. 234]; *Любов родини фіалочками, братчиками пахне (Леся Українка)*.

Фітоніми тематичної групи «квіти» позначені активною функціональністю. Флористичні образи, побудовані на основі базової лексеми «квіти», створюють неповторний поетичний колорит.

Висновки. Складники синонімічного ряду спроможні відтворювати картину світу, що розширює уявлення про лінгвальний код національної культури. Мовна модель світу відображена в синонімічних рядах сучасної української мови, виявляючи глибоко органічне поєднання національного світосприйняття й індивідуального осмислення й переживання буття, становить особливу єдність, у якій взаємодіють традиції та новаторство, архетипне й сучасне, усталені й індивідуальні авторські образи. Це безпосередньо позначається на функціонально-семантичних особливостях астронімічної й темпоральної, зоонімічної та фітонімічної лексики – важливих конститuantах мовного світу носіїв української культури.

На подальший розгляд заслугоує специфіка вербалізації концептосфери засобом рядів, що демонструють протиставлення рівнів картини світу, наприклад *астральна – земна картина; темпоральна і просторова картина* тощо.

Література:

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. – К. : Ірпін, 2004. – 1440 с.
2. Жайворонок В.В. Знаки української етнокультури : [словник-довідник] / В.В. Жайворонок. – К. : Довіра, 2006. – 703 с.
3. Ігри та пісні весняно-літня поезія трудового року / упорядкування О.І. Дея. – К. : Вид-во АН УРСР. – 670 с.
4. Караванський С. Практичний словник синонімів української мови / С. Караванський. – Львів : БаК, 2008. – 512 с.
5. Левонтина І.Б. Ключевые идеи русской языковой картины мира : сборник статей / И.Б. Левонтина, А.А. Зализняк, А.Д. Шмелёв. – М. : Языки славянской культуры, 2005. – С. 540–560.
6. Лисенко Н.О. Метафори із солярним компонентом в поетичному ідіостилі Тодося Осьмачки / Н.О. Лисенко // Лінгвістичні студії. – Донецьк : ДНУ, 2002. – № 557. – Вип. 35. – С. 85–89.

7. Лихачев Д.С. Концептосфера русского языка / Д.С. Лихачев // Русская словесность. От теории словесности к структуре текста : Антология. – М. : Akademia, 1997. – Вып. 9. – С. 280–287.
8. Маслова В.А. Когнитивная лингвистика : [учебн. пособ. для студ. высш. учеб. заведений] / В.А. Маслова. – М. : Академия, 2004. – 256 с.
9. Телия В.Н. Коннотативный аспект семантики номинативных единиц / В.Н. Телия. – М. : Наука, 1986. – 144 с.
10. Українські народні пісні: Родинно-побутова лірика. – К. : Дніпро, 1964. – Ч. I : Пісні про кохання. – 1964. – 588 с.
11. Універсальний словник української лексики. Синоніми, антоніми, омоніми / укл. Л.І. Нечволоч, В.І. Бездітко, В.В. Паращич. – Х. : Торсінг плюс, 2009. – 768 с.

Мишенина Т. М. Отражение языковой картины мира в синонимических рядах современного украинского языка: культурологический аспект

Аннотация. В статье представлено обозрение концептов – составляющих синонимического ряда в современном украинском языке, которые содержат культурологическую информацию. Исследованы динамические

процессы в семантической структуре лексем, связанных с этапами развития украинской нации.

Ключевые слова: картина мира, языковая картина мира, мировоззрение, синонимический ряд, критерий насыщенности культурологической информацией, символ, концепт.

Mishenina T. Reflection of language picture world series of modern Ukrainian synonymous language: cultural aspect

Summary. The article presents a review of concepts – synonymous number of components in modern Ukrainian language, which contain cultural information. The dynamic processes in the semantic structure of tokens associated with the stages of development of the Ukrainian nation.

Key words: picture of the world, language picture of world, world, synonymous series, the criterion of saturation cultural information, symbol, concept.